

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Lenka Tomášeková
Článok / Article: Recenzia na knihu: Teória bezpečnosti: Globálne problémy ľudstva
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

TOMÁŠEKOVÁ, L. 2015. Recenzia na knihu: Teória bezpečnosti: Globálne problémy ľudstva. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 18, č. 3, 2015. ISSN 1335 – 2741, s. 272-277. Dostupné na internete:

http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2015/TOMASEKOVA.pdf.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

RECENZIA NA KNIHU: TEÓRIA BEZPEČNOSTI: GLOBÁLNE PROBLÉMY ĽUDSTVA

BOOK REVIEW: SECURITY THEORY: GLOBAL PROBLEMS OF MANKIND

Lenka Tomášeková*

IVANČÍK, R. – KELEMEN, M. 2015. *Teória bezpečnosti: globálne problémy ľudstva*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, 2015. 319 s. ISBN 978-80-89282-94-4.

Autormi recenzovanej monografie sú plukovník gšt. Ing. **Radoslav IVANČÍK**, PhD. a brig. gen. v. z. prof. Ing. **Miroslav KELEMEN**, PhD., ktorí sa vo svojej tvorbe zaoberajú predovšetkým bezpečnostnou problematikou. Výsledkom spolupráce tejto renomovanej dvojice autorov nie je len recenzovaná publikácia, ale aj ďalšie vedecké monografie, vysokoškolské učebnice a vedecké či odborné články z oblasti ekonomiky, plánovania a financovania obrany a bezpečnosti štátu, ozbrojených síl, operácií medzinárodného krízového manažmentu, krízového plánovania štátu a pod. Vo svojej najnovšej monografii sa primárne venujú otázkam globalizácie a jej vplyvu na prehlbovanie bezpečnostných, ekonomických, sociálnych a environmentálnych globálnych problémov ľudstva.

Výber témy monografie bol ovplyvnený hlavne tým, že *„aktuálny vývoj ľudskej civilizácie je na jednej strane veľmi dynamický a progresívny, ale na druhej strane aj veľmi nerovnomerný, nestabilný, stále ťažšie predvídateľný a zároveň ovplyvnený množstvom problémov, ktoré s prehlbujúcou sa globalizáciou v čoraz väčšom rozsahu ohrozujú jej rozvoj. V prípade ich neriešenia či neprijímania potrebných opatrení môžu dokonca ohroziť celú jej existenciu. Vplyvom prudko sa rozvíjajúcich globalizačných procesov, intenzívnej liberalizácie, rastúcej vzájomnej previazanosti (ale aj závislosti), a*

* Mgr. Lenka Tomášeková, externá doktorandka na Katedre bezpečnosti a obrany Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši, Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6, e-mail: lenka.tomasekova@gmail.com.

pokračujúceho „zmenšovania vzdialeností“ a „zrýchľovania času“ postupne stále viac problémov presahuje národnú, regionálnu či kontinentálnu úroveň a negatívne vplyva na celú ľudskú populáciu. Mnohé z nich sa tak stali problémami globálnymi.“ (s. 5)

Keďže problematika globálnych problémov ľudstva je veľmi široká a rozsiahla, **Ivančík s Kelemenom**, s využitím štandardných metód vedeckého výskumu prinášajú čitateľom z radov odbornej i laickej verejnosti základné teoreticko-metodologické východiská nevyhnutné pre skúmanie problematiky v súčasnosti najväznejších globálnych problémoch ľudstva. Zároveň ponúkajú čitateľom analýzu, syntézu a komparáciu aktuálnych poznatkov, informácií a údajov získaných vlastným výskumom, štúdiom a praxou, ako aj ďalšie relevantné skutočnosti a dáta publikované inými autormi, výskumnými tímami alebo organizáciami, ktoré významne dopĺňajú a obohacujú recenzovanú publikáciu.

Vysoká náročnosť spracovania vedeckej monografie spočívala predovšetkým v značnej multidisciplinarite riešenej problematiky, nakoľko prevažnú časť z globálnych problémov ľudstva je len veľmi ťažké presne a jasne definovať a vymedziť, a tiež v mnohotvárnosti, viacrozmernosti a vzájomnom prepojení jednotlivých problémov. Zvýšená obtiažnosť spracovania publikácie spočívala aj v tom, že v súčasnosti v podstate neexistuje žiadna jednotná a všeobecne akceptovaná klasifikácia či hierarchia globálnych problémov, štandardizovaná a jednotne používaná terminológia a ani adekvátny komplexný teoreticko-metodologický prístup k riešeniu jednotlivých globálnych problémov.

Samotná publikácia sa skladá z piatich hlavných kapitol. Okrem toho obsahuje predhovor, úvod, záver, zoznam použitej literatúry a zdrojov, zoznam obrázkov, tabuliek a grafov, zoznam použitých skratiek a tiež vecný a menný register.

Prvá kapitola, nazvaná *Globalizácia*, je venovaná „*najvýznamnejšiemu fenoménu súčasnosti*“ (s. 19), pričom autori sa v jednotlivých podkapitolách zaoberajú najmä problémom vymedzenia a definovania globalizácie, historického vývoja globalizácie a jej základným vývojovým etapám a dimenziám. Sústreďujú sa pritom hlavne na ekonomickú, politickú a sociálnu dimenziu globalizácie. Podľa autorov predstavuje v prvej polovici druhej dekády dvadsiateho prvého storočia „*dominantný, vysoko dynamický, multidimenzionálny proces, v rámci ktorého sa navzájom prelínajú a ovplyvňujú ekonomické, politické, spoločenské, bezpečnostné, vojensko-strategické,*

technické, technologické, energetické, environmentálne, kultúrne, náboženské, ako aj mnohé ďalšie prvky, javy a procesy. Zároveň predstavuje spontánnu neriadenú ambivalentnú proces, ktorý odstraňuje bariéry, stiera hranice, prepája jednotlivé štáty, regióny i kontinenty, prehľbuje integráciu, internacionalizáciu i interdependenciu, a vytvára pritom nový systém ekonomických, politických, sociálnych a bezpečnostných vzťahov“. (s. 19)

Druhá kapitola, s názvom *Ekonomické globálne problémy ľudstva*, sa zaoberá tromi z najväznejších ekonomických globálnych problémov ľudstva – chudobou, zadlženosťou a zaostalosťou rozvojových krajín. Autori poukazujú na to, že hlavnou príčinou uvedených problémov nie je iba ich úzka vzájomná previazanosť, ale najmä fakt, že ich závažnosť v rámci svetovej ekonomiky v priebehu predchádzajúcich niekoľkých dekád postupne neustále rástla, a to od parciálnych, národných alebo regionálnych problémov až po problémy, ktoré presiahli ekonomickú dimenziu a regionálnu i kontinentálnu úroveň, až sa zaradili medzi globálne problémy ľudstva. Aj preto už súčasnosti nie je ich izolované riešenie na národnej, regionálnej alebo kontinentálnej úrovni možné.

V tretej kapitole recenzovanej monografie, ktorá nesie názov *Sociálne globálne problémy ľudstva*, sa môžu čitatelia oboznámiť s výskumom a aktuálnym riešením otázok potravinového a demografického globálneho problému a problému pandémie AIDS. V jednotlivých podkapitolách sa autori venujú vymedzeniu, definovaniu, charakteristike, príčinám a možnostiam boja s uvedenými sociálnymi globálnymi problémami ľudstva, ktoré predstavujú vážnu hrozbu ďalšieho rozvoja ľudskej spoločnosti. **Ivančík s Kelemenom** v tejto súvislosti zdôrazňujú vzájomnú previazanosť jednotlivých globálnych problémov ľudstva. Napríklad v prípade potravinového globálneho problému uvádzajú, že hoci sa radí k sociálnym globálnym problémom, zároveň „*v sebe obsahuje a zahŕňa veľmi zložitý súbor ekonomických, politických, sociálnych, environmentálnych, technických, technologických, kultúrnych i demografických aspektov a procesov prebiehajúcich v rámci procesov výroby, rozdeľovania, výmeny a spotreby potravín*“.

 (s. 107)

Štvrtá kapitola, ako už napovedá jej názov *Environmentálne globálne problémy ľudstva*, sa venuje predovšetkým skúmaniu vzniku, vývoju, charakteristike a možnostiam riešenia súčasných najvýznamnejších environmentálnych globálnych problémov ľudstva. Ide predovšetkým o riešenie problémov globálneho otepľovania, skleníkového efektu, narušenia a stenčovania ozónovej vrstvy, znečisťovania ovzdušia a vôd, kyslých dažďov, degradácie pôdy, deforestácie, erózie biodiverzity alebo následkov prírodných

katastrof, čiže o problémy, ktoré podobne ako v prípade sociálnych či ekonomických globálnych problémov presiahli národnú, regionálnu i kontinentálnu úroveň a stali sa globálnymi problémami ľudstva. Z hľadiska prepojenia environmentálnych a bezpečnostných problémov, autori poukazujú na výskumy sledujúce určité časti ľudskej populácie v historických intervaloch, počas ktorých zostávala sociálna, ekonomická a politická situácia nezmenená, ale menila sa klíma a prírodné podmienky. Tieto výskumy, ktoré mapovali tisíce dokumentov z odborov ako je archeológia, história, ekonómia či psychológia až do obdobia stoviek rokov pred našim letopočtom, dokazujú, že environmentálne problémy môžu byť príčinou bezpečnostných problémov v podobe občianskych vojen či medzinárodných konfliktov rozsiahlejšieho charakteru.

V piatej kapitole, nazvanej *Bezpečnostné globálne problémy ľudstva*, autori sústredili svoju pozornosť na problematiku jednej z najvýznamnejších súčasných asymetrických bezpečnostných hrozieb – terorizmu a na problematiku rastu vojenských výdavkov vo svete. **Ivančík s Kelemenom** poukazujú na to, že „*súčasný vývoj ľudskej civilizácie so sebou prináša okrem množstva pozitívnych javov (napr. rozvoj demokracie, dopravy, vývoj nových technológií, informatizácia spoločnosti, nové liečebné postupy, atď.) i celý rad negatív a nových asymetrických bezpečnostných hrozieb, ktoré sa prejavujú napríklad vo forme terorizmu, organizovaného zločinu, násilných trestných činov, v obchode s ľuďmi a drogami, kybernetických útokoch na súkromné i verejné počítačové siete, radikalizme, extrémizme a pod.*“ (s. 237)

Z nich sa práve terorizmus, na základe dlhodobých vývojových trendov a tragických udalostí vyskytujúcich sa na celom svete, javí ako zásadný globálny bezpečnostný problém, ohrozujúci celú ľudskú civilizáciu. Globálnosť tohto problému potvrdzuje podľa autorov fakt, že podstatná časť sveta bola zasiahnutá alebo je ohrozená terorizmom politického a/alebo náboženského charakteru, akciami regionálnych či nadnárodných teroristických a extrémistických organizácií a skupín. Bez ohľadu na mimoriadne úsilie bezpečnostných zložiek všetkých demokratických štátov eliminovať medzinárodný terorizmus, je jeho aktivitami každoročne postihnutých okolo päťdesiat až šesťdesiat krajín sveta. A kým ešte pred dvomi dekadami boli teroristické incidenty prevažne lokálnou záležitosťou, ktoré mali na geopolitickú situáciu minimálny vplyv, s postupujúcim časom sa prostriedky a metódy terorizmu zmenili. Zvýšila sa jeho účinnosť, vzrástla jeho nebezpečnosť, objem materiálnych škôd a tiež počty obetí.

V druhej podkapitole autori skúmajú problém globálneho rastu vojenských

výdavkov vo svete, pričom vyvracajú názor, prevládajúci najmä v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch predchádzajúceho storočia, že po skončení studenej vojny a páde bipolarity zmiernenie medzinárodného napätia prinesie uvoľnenie značných prostriedkov vynakladaných na horúčkovité zbrojenie – tzv. mierovú dividendu, ktorá by mohla byť investovaná jednak do rozvojovej pomoci v prospech rozvojových krajín a jednak do ďalších projektov zameraných na riešenie globálnych problémov ľudstva. Zároveň poukazujú na skutočnosť, že globálne zhoršovanie bezpečnostného prostredia a rast vojenských, ale najmä nevojenských bezpečnostných hrozieb vytvára veľmi priaznivé podmienky na vznik ďalších konfliktov alebo krízových situácií. K tomu výrazne prispieva aj nadmerné zbrojenie, pretože „*k tradičným jadrovým veľmociam a štátom vlastniacim jadrové zbrane (USA, Rusko, Francúzsko, Veľká Británia a Čína) pribudli postupne ďalšie štáty (Izrael, India, Pakistan a Kórejská ľudovo-demokratická republika) a ďalšie ako napríklad Irán sa ich snažia vyrobiť alebo získať. Väčšina z týchto krajín pritom dosiahla kritickú úroveň svojej vojenskej sily, čo podnietilo k zvýšeniu zbrojenia ďalšie krajiny Ázie, Afriky alebo Strednej a Južnej Ameriky a prispelo k celosvetovému rastu produkcie vojenských statkov na úkor mierových statkov.*“ (s. 269)

V závere publikácie autori opätovne zdôrazňujú, že všetky aktuálne globálne problémy ľudstva navzájom spolu veľmi úzko súvisia. Tak ako ekonomické a sociálne problémy ovplyvňujú environmentálne a bezpečnostné problémy, tak problémy životného prostredia, zmeny klímy či prírodné katastrofy prinášajú rôzne anomálie a ovplyvňujú problémy chudoby, zadlženosti alebo nerovnomerného vývoja. Rovnako ekonomické alebo energetické problémy ovplyvňujú problémy národnej i medzinárodnej bezpečnosti alebo problémy zaostalosti či demografického vývoja a naopak. Aj preto podľa autorov nie je možné riešiť žiadny z globálnych problémov ľudstva izolovane.

Celkovo možno na záver zhodnotiť, že recenzovaná vedecká monografia autorov **Radoslava Ivančíka** a **Miroslava Kelemena** je vysoko aktuálna, originálna a má veľký význam pre lepšie pochopenie teórie bezpečnosti a uvedomenie si úzkej prepojenosti problematiky bezpečnosti so súčasnými globálnymi problémami ľudstva. Oceňujem tiež spôsob, akým autori veľmi vhodne sumarizujú doterajšie poznatky a súčasne prinášajú a objasňujú nové, aktuálne zistenia a informácie z jednotlivých oblastí.

V úplnom závere svojej recenzie si dovoľujem vyzdvihnúť využitie štandardných i špecifických metód vedeckého výskumu autormi, čo sa pozitívne prejavilo nielen na dosiahnutých výsledkoch a naplnení stanovených vedeckých

cieľov monografie, ale zároveň významným spôsobom zvýšilo teoretický i praktický prínos hodnotenej publikácie. Monografiu je tak možné využiť pri vyučovaní vo všetkých stupňoch vysokoškolského štúdia, či už na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici alebo na iných univerzitách a vysokých školách v Slovenskej republike.